

Koning Lodewijk te IJsselstein

(overname uit jaarboek Oud-Utrecht 1939)

De Utrechtsche courant berichtte in haar nummer van 12 September 1808 d.d. 9 September uit IJsselstein:

„Heden namiddag ten drie uren, hadden wij het genoegen Z.M. onzen geliefden koning, binnen onze muuren te zien; hoogstdezelve wierd aan de Geinbrug door den bailluw deezer stad en den schout van Benschop opgewagt, en buiten de IJsselpoort door het gemeente bestuur deezer stad, geadsisteerd door den heer drost van dit quartier, gerecipieerd: welke aldaar Zijne Maj. de sleutels der stad aanboden, dan welke door hoogstdezelve op de gratieuste wijze wierden terug gegeven.

Vervolgens na de door den heer J. Blanken nieuw geinventeerde schutsluis buiten de Benschopper poort geinspecteerd te hebben, begaf Zijne Maj. zich naar het stadhuis, onderhield zich op de alderminzaamste wijze met het gemeente-bestuur over de belangen der stad en inzonderheid over den staat van dezelve finantien, ontving voorts aldaar verscheidene commissien, als van bailluw en scheepenen deezer stad, de besturen van Benschop en Noord-Polsbroek, als mede de kerkenraaden van het hervormd en r.c. kerkgenootschap, en voorts van onderscheidene particuliere personen, zijnde Zijne Maj. ten 5 uren van hier weder naar Zoestdijk geretourneerd, niet zonder de gootste blijken van hoogstdezelfs mildaardigheid te hebben nagelaten, zoo aan de armen der onderscheidene gezindheden als van particuliere personen, waar door deeze heuchelijke dag tot groot genoegen van alle ingezetenen afgelopen is, en lang in gezegende gedagten blijven zal.”

Dit bezoek van koning Lodewijk gold in de eerste plaats, zooals de Koninklijke courant, de Staatscourant dier dagen, van 14 September 1808 nader verklaarde, om „de nieuwe schutsluis, door den inspecteur-generaal J. Blanken uitgevonden, en buiten de Benschopper poort gelegd, te bezigtigen, om dezelve te zien beproeven en het noodige onderzoek wegens derzelver nuttigheid te doen.”

Door den genoemden waterbouwkundige waren waaiervormige sluisdeuren ontworpen, die bij de opening der sluis naar weerszijden werden uitgedraaid in daartoe buiten de schutkolk opgemetselde ruimten. Daardoor was het mogelijk de sluis te openen, zonder de waterstand in de kolk eerst op gelijke hoogte met dien van het buitenwater, of omgekeerd, te hebben gebracht. Bovendien waren de bouwkosten belangrijk geringer dan die van andere sluisconstructies.

De prioriteit dezer uitvinding werd Blanken door zijn collega A.F. Goudriaan, den inspecteur-generaal over den waterstaat in het tweede district betwist, zooals uit verschillende in druk verschenen geschriften blijkt. De strijd schijnt echter ten gunste van Blanken te zijn beslecht, want bij koninklijk besluit van 10 November 1808 werd hem „wegens zijn uitvinding van nieuwe sluisdeuren, octrooi voor 20 jaren geaccordeerd, zoodanig, dat van elke zo te maken sluis, aan hem zekere uitkeering zal moeten geschieden”.

Op sluizen, „als geheel of met subsidie van 's landswege gemaakt wordende”, was deze bepaling niet toepasselijk.

Om de praktische beteekenis der uitvinding te kunnen beoordeelen, was de directeur-generaal van den waterstaat reeds bij k.b. van 13 Aprilen 14 Mei tevoren „geautoriseerd, om f 3900.— te impenderen, om volgens het publiek gemaakte project eene proef te nemen met een sluisje te IJsselstein”.

Toen deze sluis haar voltooiing naderde, had de koning 20 Augustus besloten, „dat er bij wijze van tentoonstelling eene werking ten proeve voor het publiek met de sluisdeuren aan de Benschopper schutsluis te IJsselstein zal geschieden, en (waren) de generaal-majoor Krayenhoff, de professor van Beeck Calkoen en de architect Schilling benoemd om deze nieuwe inventie te examineren”. Dat onderzoek had, zoals uit de Utrechtse courant van 5 September blijkt, den 30 Augustus „ten aanschouwe van veele lieden” plaats gevonden, en hadden „de vereischte proeven, met verschillende waterstanden, zoo met het binnen- als buitenwater, volkomen voldaan”. Ook de koning toonde zich bijzonder tevreden over den bouw en de werkwijze en gelastte, „dat deze sluizen voortaan den naam van den eersten uitvinder derzelven zouden dragen”, dus Blanken-sluizen zouden heeten, en dat de directeur-generaal van den waterstaat den luitenant-colonel „eene blijf van hoogstdezelfs goedkeuring” zou overbrengen.

Tijdens het verblijf van den koning op het stadhuis schijnt het gemeentebestuur in de gelegenheid te zijn geweest, om een reeds afgedane zaak opnieuw ter sprake te brengen.

Volgens de Staatsregeling van het Bataafse gemeenebest van 1801 was „IJsselstein onder Holland” gebleven (art. 21), maar bij de Staatsregeling van 1805 was „IJsselstein, mitsgaders de schout-ambten van Benschop en Noord-Polsbroek, alsmede Jaarsveld” bij het departement Utrecht ingedeeld geworden (art. 10).

Nu rustte op de voormalige baronnie van IJsselstein, waartoe de genoemde gemeenten hadden behoord, een oude schuldenlast van totaal f 64.866.16, en meenden de betrokken besturen, dat hunne gemeenten niet met dezen last bezwaard mochten blijven en dat deze schuld door de Bataafse republiek moest worden overgenomen. Om dat te bereiken hadden zij een verzoek om „voorziening over de betaling der interessen en aflossing der baronnie-schulden” tot het landsbestuur gericht.

Nadat deze zaak sedert 18 Maart 1807 „commissoriaal” was geweest, kwam den 2 Februari 1808 eindelijk het koninklijk besluit af, waarbij werd „gedifficulteerd in het verzoek om de schulden van de voormalige baronnie van IJsselstein nationaal te verklaren”.

Op dit besluit kwam de koning echter tijdens zijn bezoek op 9 September 1808 ten gunste van IJsselstein terug, nadat, zooals de Koninklijke courant van 14 September d.a.v. bekend maakte, „Z.M. zich overtuigd had, dat de vereeniging dezer stad, met het departement Utrecht hare uitgaven en lasten veel vermeerderd had”. Toegezegd werd, „dat eene vrij aanzienlijke schuld der stad, waarover reeds bij den staats-raad deliberatien waren, tot lasten van het rijk komen zoude”. In aansluiting op deze toezegging verscheen reeds 19 September 1808 het decreet „houdende dat bij alteratie van het besluit van 2 Februari de schulden der voormalige baronnie van IJsselstein als nationale schuld zullen worden aangenomen”.

IJsselstein had en heeft reden om met dankbaarheid aan den bouw en vooral ook aan de koninklijke inspectie van het Blanken-sluisje in de Benschopperwetering terug te denken.

E.